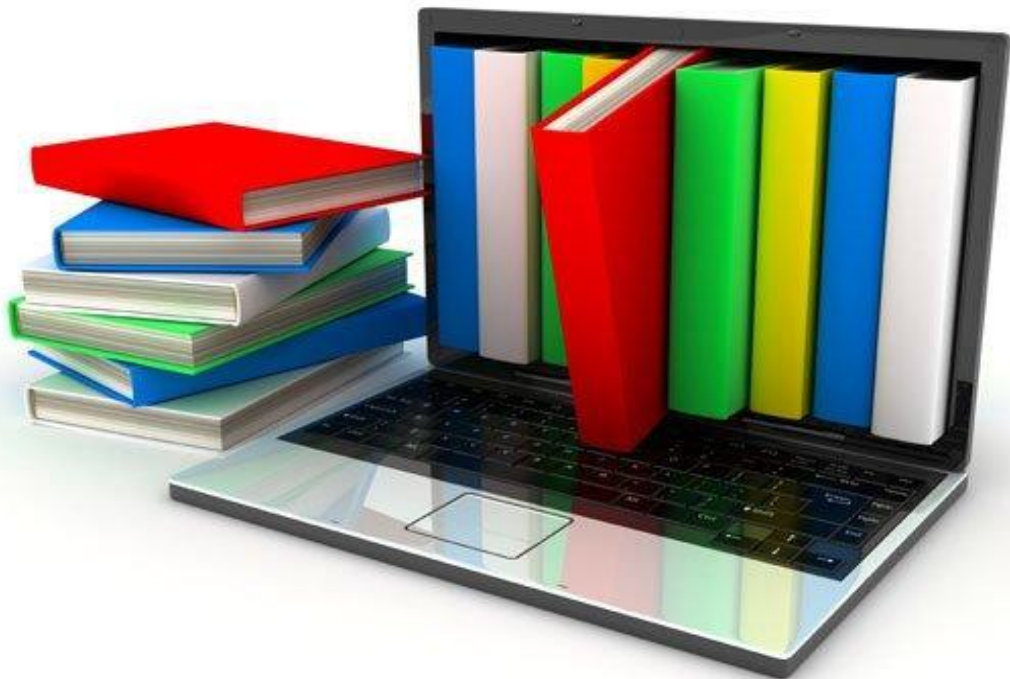

МОДЕРНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

(реферативний огляд)

Упорядник: Рабаданова Л. В.,
канд. філос. наук,
науковий співробітник
відділу наукової реферативної та
аналітичної
інформації у сфері освіти
ДНПБ України
імені В. О. Сухомлинського

Сучасний науковий простір актуалізує поглиблення пошуку засобів, методів і технологій, що сприятимуть модернізації бібліотечно-інформаційної сфери. Збільшення обсягів інформації, зокрема наукової, зумовлює необхідність вдосконалення шляхів пошуку й раціонального використання інформаційного масиву. З огляду на це бібліотеки як учасники інформаційної комунікації мають ефективно реагувати на суспільну потребу забезпечення повного й оперативного доступу до знань та інформації в зручній для користувача формі.

Метою огляду є відображення зазначеного напрямку діяльності бібліотек у монографіях, дисертаціях, збірниках наукових праць, науковій періодиці. Хронологічні рамки огляду охоплюють 2013-2016 рр., що надає змогу ознайомитися з найбільш новими та актуальними науковими розвідками.

1. Соціокомунікаційна діяльність провідних бібліотек України в новітніх умовах / О. Воскобойнікова-Гузєва // Бібліотечний вісник. - 2016. – № 1. – С. 12-17. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_1_4 (дата звернення: 17.06.16).

Проаналізовано наповнення сайтів вітчизняних бібліотек та їхніх сторінок у соціальних мережах. Розкрито особливий зріз національного інформаційного простору, який транслає світові позиції держави, громадянського суспільства, окремо взятого громадянина стосовно історичних подій в Україні. Зазначено про роль бібліотек у формуванні концептів національної пам'яті та світоглядних позицій сучасників, трансляції світові позиції незалежної держави. Аргументовано необхідність інформаційно-консультаційної діяльності бібліотек в умовах соціально-економічної та політичної кризи, військових дій на Сході України. Встановлено, що бібліотеки активно співпрацюють з волонтерськими рухами, громадськими організаціями, надають інформаційну підтримку внутрішньо переміщеним особам, беруть участь у благодійних акціях.

2. Стратегія розвитку бібліотечної сфери та пріоритети формування національного науково-інформаційного простору / В. Попик // Бібліотечний вісник. – 2015. – № 5. – С. 3-9. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2015_5_3 (дата звернення: 17.06.16).

Розглянуто здобутки та невирішені проблеми у формуванні стратегії розвитку бібліотечної сфери України у світлі завдань забезпечення зростаючих інформаційних потреб вітчизняної науки, освіти, необхідності розбудови цілісного і самодостатнього національного науково-інформаційного простору, впровадження новітніх бібліотечно-інформаційних технологій, досягнення дієвої інтеграції зусиль спеціалізованих наукових бібліотек та інформаційних центрів. Зауважено, що головним завданням сучасних бібліотек є забезпечення суспільства потужним консолідованим ресурсом наукової і науково-технічної інформації, що необхідна для підтримки динамічних інноваційних зрушень у економіці й соціальній сфері.

3. Формування національного науково-інформаційного простору: інтеграція й кооперація зусиль бібліотек, наукових установ та інформаційних центрів України / В. Попик // Бібліотечний вісник. – 2015. – № 3. – С. 3-11. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2015_3_3 (дата звернення: 17.06.16).

Обґрунтовано необхідність інтеграції зусиль спеціалізованих наукових бібліотек, науково-дослідних установ та інформаційних центрів щодо формування національного науково-інформаційного простору як сукупності інформаційних ресурсів, технологій, інформаційних зв'язків, інфраструктур,

середовища інформаційних комунікацій. Зазначено, що відбувається трансформація бібліотек у провідників інноваційної соціокомунікаційної діяльності, центри інтелектуального доступу до ресурсів наукової інформації, медіатеки, що забезпечують інтеграцію, систематизацію й поширення наукової інформації на всіх видах носіїв. Досліджено процес формування в Україні електронного науково-інформаційного простору в контексті забезпечення потреб наукових досліджень та навчання, а також у світлі інтеграції України у світовий науково-інформаційний та культурний простір.

4. Нові обрії інтеграції національного науково-інформаційного простору / В. Попик // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2015. – Вип. 41. – С. 11-25. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2015_41_3 (дата звернення: 17.06.16).

Розглянуто перспективні завдання координації, кооперації та інтеграції зусиль спеціалізованих наукових бібліотек з інформаційними центрами науково-дослідних установ, навчальних закладів у розбудові цілісного національного науково-інформаційного простору. Обґрунтовано необхідність подолання уявлень про його «бібліотекоцентризм», важливість пошуку бібліотеками нових моделей співпраці з усім спектром інформаційних інституцій сучасного суспільства. Зауважено про головні проблеми вітчизняної бібліотечно-інформаційної діяльності: роздробленість по окремих відомчих мережах і регіональних сегментах, невирішеність інтеграційних завдань.

5. Науково-дослідна діяльність інформаційно-аналітичних підрозділів бібліотек у розвитку національного інформаційного суверенітету / Т. Гранчак // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2015. – Вип. 41. – С. 39-53. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2015_41_5 (дата звернення: 17.06.16).

Вивчено науково-дослідний напрям діяльності інформаційно-аналітичних підрозділів національних бібліотек як чинника формування необхідної інформаційної бази для ухвалення управлінських рішень у різних сферах суспільного буття. Аргументовано, необхідність збагачення національного інформаційного простору значущою для динамічного суспільного розвитку інформацією. Підкреслено, що в умовах інтенсифікації деструктивних впливів на структуру та наповнення національного інформаційного простору дедалі більшого значення для зміцнення інформаційного суверенітету України набуває інформаційно-аналітичний напрям діяльності бібліотек, що репрезентує суспільству результати наукового аналізу подій і процесів, що перебувають у центрі суспільної уваги.

6. Трансформація інноваційно-методичної діяльності бібліотеки університету / О. О. Скаченко // Вісн. Одес. нац. ун-ту. Сер. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2015. – 20, вип. 1. – С. 154-161. – Текст статті доступний в Інтернеті: vislib.onu.edu.ua/article/download/50642/46593 (дата звернення: 17.06.16).

Висвітлено інноваційно-методичну діяльність Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв. Описано процес впровадження різноманітних технологічних інновацій у бібліотечне обслуговування, що орієнтовані на запити сучасного суспільства. Наведено приклади інноваційних змін та описані нові технічні можливості у бібліотечному обслуговуванні. Підкреслено, що нововведення дозволяють поліпшити якість послуг, які надаються читачам вузівською бібліотекою. Аргументовано, що інновації в бібліотеці – важливий фактор розвитку як самої бібліотеки, так і вищого навчального закладу, елемент комплексної системи інновацій в культурі та освіті.

7. Інноваційні технології – майбутнє бібліотеки / В. Медведєва // Вісник Книжкової палати. – 2015. – № 8. – С. 28-32. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2015_8_11 (дата звернення: 17.06.16).

Проаналізовано процеси еволюції бібліотечної діяльності під впливом інноваційних технологій. Порушено проблеми, пов'язані з активізацією ролі книгозбірень у розвитку інформатизації українського суспільства. Розглянуто шляхи вдосконалення функціональних можливостей бібліотечних установ. Акцентовано увагу на низку проблем, що постають при використанні нових підходів до формування інформаційних ресурсів. Вивчено технологічні особливості автоматизованої бібліотечної інформаційної системи (АБІС). Підкреслено, що головною метою новацій у бібліотечній сфері є високоефективне, якісне та комфортне обслуговування читачів.

8. Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21–23 жовтня 2014 р., м. Київ / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада директ. наук. б-к та інформ. центрів АН – членів МААН – К., 2014.

Розглянуто актуальні проблеми наукового, методичного, технологічного, кадрового забезпечення бібліотечно-інформаційної галузі в умовах розвитку інформаційного суспільства. Висвітлено питання інтеграції і кооперації у сфері бібліотечно-інформаційної діяльності, теоретичні і прикладні аспекти формування та використання інформаційних ресурсів. Проаналізовано процес формування національного інформаційного простору як головний

напряму стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери. Досліджено шляхи інноваційного розвитку вітчизняної бібліотечно-інформаційної справи та збагачення національного інформаційного простору. Підкреслено роль безперервного оновлення теоретичних уявлень та творчої адаптації світового досвіду спеціалістами бібліотечної справи.

9. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація [Текст] : монографія / О. В. Воскобойнікова-Гузєва ; наук. ред. Г. І. Ковальчук ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. - Київ : Академперіодика, 2014. – 362 с.

Досліджено процеси розвитку і трансформації бібліотечно-інформаційної сфери України в період 1990–2010-х рр. Висвітлено основні тенденції взаємовпливу суспільного розвитку і функціонування бібліотечної сфери крізь призму історико-бібліотекознавчого аналізу. Проаналізовано здобутки у галузі наукового забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності визначеного періоду. Простежено генезис фахового уявлення шляхів розвитку вітчизняної бібліотечної системи. Розглянуто стратегічні орієнтири розвитку провідних бібліотек світу. Обґрунтовано перспективну модернізаційну модель розвитку бібліотечно-інформаційних установ.

10. Соціальне партнерство як чинник розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України [Текст] / О. В. Воскобойнікова-Гузєва // Бібліотечний вісник – 2014 . – № 4 . – С. 3-7. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2014_4_3 (дата звернення: 17.06.16).

Розкрито зміст та особливості соціального партнерства. Наголошено, що співпраця книгозбірень з державними і місцевими органами влади, підприємствами і організаціями, громадськими об'єднаннями і окремими громадянами у сучасних умовах виступає важливим чинником вирішення нагальних проблем бібліотечної галузі. Запропоновано концепцію розвитку соціального партнерства у бібліотечно-інформаційній сфері. Аргументовано, що ефективна діяльність сучасної бібліотеки з реалізації власних сутнісних та прикладних функцій практично не можлива без залучення додаткових матеріальних та людських ресурсів. Розглянуто соціальне партнерство бібліотек з освітніми та культурними закладами з метою формування культури читання у користувачів різних вікових категорій, навчання основам інформаційного пошуку.

11. Соціально-комунікаційна теорія бібліотечної діяльності: становлення та шляхи розвитку / І. Давидова // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 6. – С. 8–12. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2014_6_4 (дата звернення: 17.06.16).

Досліджено процес розгортання соціально-комунікаційної теорії бібліотечної діяльності, визначено напрями її подальшого розвитку. Проаналізовано інформаційну діяльність бібліотек як феноменологічну ознаку, що дає змогу більш глибоко осмислити її комунікаційний потенціал. Розглянуто інновації в місії бібліотек в інформаційному суспільстві та зміни в їх організаційній структурі. Виокремлено нові форми бібліотечної діяльності: корпоративні системи, електронні бібліотеки, медіатеки. Наведено гіпотезу, що найбільш перспективним напрямом розвитку бібліотеки є аналітична діяльність, що здатна перетворити її на конкурентоспроможний суб'єкт ринку інформаційних продуктів і послуг, забезпечити функціонування й розвиток бібліотек в інформаційному суспільстві.

12. Трансформація бібліотеки в інфраструктурі глобального інформаційного суспільства / В. Жукова // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 3. – С. 3–6. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2014_3_3 (дата звернення: 17.06.16).

Визначено концептуальні засади інформаційного суспільства та суспільства знань. Розглянуто бібліотеку як елемент інфраструктури глобального інформаційного простору та її трансформацію у період сучасних суспільних змін на основі соціокультурного, комунікаційного та діяльнісного підходів. Виявлено адаптивні можливості бібліотек, їх здатність еволюціонувати в суспільстві, що змінюється у напрямі інформатизації. Аргументовано домінування у сучасному суспільстві таких функцій бібліотеки як освітня, пізнавальна, комунікаційна, сервісна, когнітивна. Акцентовано увагу, що розміщення електронних баз даних, репозитаріїв та інших інформаційних ресурсів бібліотеки у глобальному інформаційному просторі можна вважати її елементами і навіть структурними підрозділами.

13. Формування бібліотеками національного інформаційного простору в контексті реалізації державної інформаційної політики / Т. Гранчак // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. - 2014. – Вип. 39. – С. 26-42. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2014_39_4 (дата звернення: 17.06.16).

Проаналізовано проблемні аспекти функціонування бібліотек у контексті реалізації державної інформаційної політики. Акцентовано увагу на специфіці участі національних бібліотек у формуванні національного інформаційного простору в умовах інформаційного протистояння. Здійснено порівняльний аналіз досвіду в цій сфері Президентської бібліотеки ім. Б. М. Єльцина та вітчизняних національних бібліотек. Розглянуто підходи та принципи Кодексу етики бібліотекаря у сфері доступу до інформації, відповідальності щодо особистості і суспільства, відкритого доступу та інтелектуальної власності.

14. Бібліотечні об'єднання як чинник формування єдиного бібліотечного простору / Ю. Половинчак // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2014. – Вип. 39. - С. 58-68. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2014_39_7 (дата звернення: 17.06.16).

Досліджено роль бібліотечної кооперації у формуванні єдиного бібліотечного простору як складової наукового та культурного інформаційного простору. Здійснено огляд сучасних тенденцій у розвитку бібліотечних об'єднань. Вивчено найбільш поширені типи об'єднань бібліотек за територіальною, галузевою, функціональною, формальною (юридичне оформлення) ознакою. Розглянуто основні форми бібліотечної взаємодії: бібліотечна асоціація (бібліотечний союз), бібліотечний альянс, бібліотечний консорціум, бібліотечна корпорація, бібліотечне товариство, бібліотечне партнерство. Підкреслено, що бібліотека сьогодні виступає елементом глобального інформаційного простору, є сукупністю інформаційних ресурсів, інформаційних процесів, організаційних структур, технічних інструментів і засобів інформаційної взаємодії користувачів.

15. Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів : матеріали міжнар. наук. конф., 8 - 10 жовт. 2013 р., Київ / ред.: В. І. Попик, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий, Т. П. Павлуша, О. М. Василенко, О. П. Бодак, Т. В. Добко, Н. В. Стрішенець, Л. Й. Костенко, І. П. Антоненко; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. - К. : НБУВ НАН України, 2013. – 415 с.

Розглянуто проблеми формування бібліотечно-інформаційних ресурсів Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського (НБУВ) та шляхи їх вирішення. Охарактеризовано електронні форми та методи в системі бібліотечно-інформаційного обслуговування. Запропоновано гуманістичні та технократичні підходи до побудови стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери. Викладено організаційно-управлінські аспекти вдосконалення системи інформаційного обслуговування користувачів НБУВ. Розкрито можливості бібліотек щодо формуванню динамічних ресурсів біографічної інформації. Досліджено місце бібліографічної інформації в діяльності наукової бібліотеки за сучасних умов. Розглянуто довідково-бібліографічну діяльність як чинник науково-інформаційного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів : матеріали міжнар. наук. конф., 8 - 10 жовт. 2013 р., Київ / ред.: В. І. Попик, Л. А. Дубровіна,

- В. М. Горовий, Т. П. Павлуша, О. М. Василенко, О. П. Бодак, Т. В. Добко, Н. В. Стрішенець, Л. Й. Костенко, І. П. Антоненко; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. - К. : НБУВ НАН України, 2013. – 415 с.
2. Воскобойнікова-Гузєва О. Соціальне партнерство як чинник розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України [Текст] / О. В. Воскобойнікова-Гузєва // Бібліотечний вісник – 2014 . – № 4 . – С. 3-7. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2014_4_3 (дата звернення: 13.06.16).
 3. Воскобойнікова-Гузєва О. Соціокомунікаційна діяльність провідних бібліотек України в новітніх умовах / О. Воскобойнікова-Гузєва // Бібліотечний вісник. – 2016. – № 1. – С. 12-17. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_1_4 (дата звернення: 13.06.16).
 4. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація [Текст] : монографія / О. В. Воскобойнікова-Гузєва ; наук. ред. Г. І. Ковальчук ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. - Київ : Академперіодика, 2014. – 362 с.
 5. Гранчак Т. Науково-дослідна діяльність інформаційно-аналітичних підрозділів бібліотек у розвитку національного інформаційного суверенітету / Т. Гранчак // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2015. – Вип. 41. – С. 39-53. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2015_41_5 (дата звернення: 13.06.16).
 6. Гранчак Т. Формування бібліотеками національного інформаційного простору в контексті реалізації державної інформаційної політики / Т. Гранчак // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. - 2014. – Вип. 39. – С. 26-42. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2014_39_4 (дата звернення: 13.06.16).
 7. Давидова І. Соціально-комунікаційна теорія бібліотечної діяльності: становлення та шляхи розвитку / І. Давидова // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 6. – С. 8–12. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2014_6_4 (дата звернення: 13.06.16).
 8. Жукова В. Трансформація бібліотеки в інфраструктурі глобального інформаційного суспільства / В. Жукова // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 3. – С. 3–6. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2014_3_3 (дата звернення: 13.06.16).
 9. Медведева В. Інноваційні технології – майбутнє бібліотеки / В. Медведева // Вісник Книжкової палати. – 2015. – № 8. – С. 28-32. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2015_8_11 (дата звернення: 13.06.16).
 10. Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21–23 жовтня 2014 р.,

м. Київ / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада директ. наук. б-к та інформ. центрів АН – членів МААН – К., 2014.

11. Половинчак Ю. Бібліотечні об'єднання як чинник формування єдиного бібліотечного простору / Ю. Половинчак // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2014. – Вип. 39. – С. 58-68. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nrnbuimviv_2014_39_7 (дата звернення: 13.06.16).
12. Попик В. Нові обрії інтеграції національного науково-інформаційного простору / В. Попик // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2015. – Вип. 41. – С. 11-25. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nrnbuimviv_2015_41_3 (дата звернення: 13.06.16).
13. Попик В. Стратегія розвитку бібліотечної сфери та пріоритети формування національного науково-інформаційного простору / В. Попик // Бібліотечний вісник. – 2015. – № 5. – С. 3-9. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2015_5_3 (дата звернення: 13.06.16).
14. Попик В. Формування національного науково-інформаційного простору: інтеграція й кооперація зусиль бібліотек, наукових установ та інформаційних центрів України / В. Попик // Бібліотечний вісник. – 2015. – № 3. – С. 3-11. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2015_3_3 (дата звернення: 13.06.16).
15. Скаченко О. О. Трансформація інноваційно-методичної діяльності бібліотеки університету / О. О. Скаченко // Вісн. Одес. нац. ун-ту. Сер. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2015. – 20, вип. 1. – С. 154-161. – Текст статті доступний в Інтернеті: vislib.onu.edu.ua/article/download/50642/46593 (дата звернення: 13.06.16).